

“TÜRKİYE İKTİSAT KONGRESİ” Mİ? “İZMİR İKTİSAT KONGRESİ” Mİ? HANGİSİ DOĞRU?

Erdinç TOKGÖZ

(Hacettepe Üniversitesi, İ.İ.B.F., İktisat Bölümü, 06532, ANKARA)

Özet:

Lozan Konferansı sonuçlanmadan ve Cumhuriyet ilan edilmeden, 17 Şubat 1923 tarihinde G. Mustafa Kemal Paşa'nın desteği ve İktisat Vekili Mahmut Esat Bozkurt'un başarılı girişimiyle, İzmir'de Türkiye İktisat Kongresi toplanmıştı. Başta Prof. Dr. A. Afetinan olmak üzere bazı tarihçiler yanlış bir değerlendirme ile bu kongreyi “İzmir İktisat Kongresi” diye tanımlamaktadırlar. Bu incelememizde bu yanlışın kaynağını ve Prof. Afetinan'ın değerlendirmelerini tartışmaya açmaya çalıştık.

Abstract:

Which One is Correct? “Turkish Economic Congress” or “İzmir Economic Congress”?

The so-called “Turkish Economic Congress” took place in İzmir on 17 February of 1923, at a time when the Lausanne Conference had not yet been concluded and the Republic of Turkey had not been founded. Some historians, including Prof. Dr. Afetinan had erroneously called this event as “İzmir Economic Congress”. In this paper the sources of this mistake are discussed.

Anahtar Sözcükler: Türkiye İktisat Kongresi, İzmir İktisat Kongresi, Prof. Dr. A.Afetinan ve İnkılap Tarihi, Devrim Tarihi.

Keywords: Turkish Congress of Economics, İzmir Congress of Economics, Prof. Dr.Afetinan, History of Turkish Revolution.

Prof. Bernard Lewis'in tüm sosyal bilimciler ama özellikle "tarihçi" ler için önemli olması gereken şu sözlerini hatırlatmak isterim:

"Geleceği görebilmek için tarih bilmek çok önemli. Birey için hafıza neyse, bir ulus için de "Tarih" odur. Tarihini çarpıtan bir toplum nörotik bir kişi; tarihini bilmeyen toplum ise hafızasını kaybetmiş bir insan gibidir".

Bu veciz sözlerin etkisinde kalarak, yıllardır yakın çevreme ve öğrencilerime duyurmaya çalıştığım Atatürk Dönemi ile ilgili önemli bir yanlışı tartışmaya açmak istiyorum. Dolayısıyla yanlışığın kaynağında gördüğüm Prof.Dr. A. Afetinan ve Türk Tarih Kurumu'nun neden gereken titizliği göstermediklerini anlamamız kolaylaşacaktır.

Lozan Antlaşması imzalanmadan 17 Şubat 1923'de İzmir'de İktisat Vakili Mahmut Esat Bozkurt'un başarılı bir çalışmasıyla "Türkiye İktisat Kongresi" toplandı.

Kongre, bütünüyle dışa açık "yarı-sömürge" durumundaki ekonomik düzeni aşmak, siyasal bağımsızlık yanında iktisadi bağımsızlığın da vazgeçilmez bir ulusal hedef olduğunu vurgulamak yönünde, halkın temsilcilerinin görüş ve önerilerini almak için toplanmıştı.

Mudanya Mütarekesi ile Kurtuluş Savaşı'nı zaferle tamamlayan Ankara Hükümeti bu kez iktisadi bağımsızlık için savaşmak durumunda olduğunu biliyordu. Anadolu halkı ilk kez ekonomik geleceği hakkında görüş bildirmek için bir araya geliyordu. Kongre'nin İzmir'de toplanmasını uygun gören Gazi Mustafa Kemal Paşa, düşmanların kenti nasıl yakıp yıktığını ülkenin dört tarafından gelen halk temsilcilerinin görmesini istemişti. Belki de İzmir'den "Kapitülasyonlara hayır!" diye dünyaya birlikte haykırmanın uygun olacağını düşünmüştü.

Zamanı, koşulları ve sonuçları itibariyle bu eşsiz Kongre'nin adı "Türkiye İktisat Kongresi" dir. Ancak Prof. Dr. Afetinan bu gerçeği değiştirme yoluna gitmiştir.

Yazar'ın Türk Tarih Kurumu tarafından yayımlanmış elimizdeki iki kitabında Kongre konusunda birbirleriyle çelişen isimlendirmelere yer verilmiştir. Dönemin "resmi tarihçisi" olarak kabul edilen yazardan aktarma yapan çok sayıda "Devrim Tarihi" yazarları aynı yanlışı sürdürmüşlerdir. İncelememizde önce yanlışı veya çelişkileri belirledik. Sonra konunun

doğrusunu bize aktaran Prof. Dr. G.Ökçün'den yararlanarak çelişkileri aşmaya ve konuya açıklık getirmeye çalıştık.

I. Prof. Dr. A. Afetinan'ın "İzmir İktisat Kongresi"

Prof. Dr. A. Afetinan 17 Şubat 1923'de gerçekleşen "Türkiye İktisat Kongresi" ni iki ayrı kitabında geniş olarak fakat "İzmir İktisat Kongresi" diye ele almaktadır. Türk Tarih Kurumu tarafından basılan bu kitapların birincisi "Devletçilik İlkesi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Birinci Sanayi Planı 1933" başlığını taşımaktadır. İkincisi ise doğrudan tartışma konumuzu kapsayan "İzmir İktisat Kongresi" başlıklı kitaptır. Şimdi bu kitaplarda tesbit ettiğimiz çelişkileri ayrı ayrı ele alalım.

A. Birinci Kitap

Yazarın yukarıda açık adını verdiğim "devletçilik ilkesi..." kitabının (1972), "Türkiye Cumhuriyeti'nde Ekonomi" başlığını taşıyan birinci bölümün ikinci alt kısmının başlığı "İzmir İktisat Kongresi 1923" şeklindedir (S.9). Aynı kitabın ikinci bölümünün başlığı ise şöyle düzenlenmiştir (S.27): "Hükümet Programlarında, İzmir İktisat Kongresi'nde ve Cumhurbaşkanı'nın Nutuklarında Ekonomi Konuları..."

Bunlardan çok daha önemlisi kitabın 34. Sayfasında yer alan başlıktır: "M.Kemal Atatürk'ün İzmir İktisat Kongresini Açış Nutku, 17 Şubat 1923".

Bu tesbitlerimizle anılan kitapta Prof.Dr. Afetinan sehven "Türkiye İktisat Kongresi" yerine "İzmir İktisat Kongresi" yazmasının mümkün olamayacağını göstermeye çalıştık. Ayrıca kongreyi açan Gazi Mustafa Kemal'dir. Henüz, yani 1923'de, Atatürk soyadını almış değildir. 1934 yılında yürürlüğe giren 2525 sayılı "Soyadı Kanunu" çerçevesince TBMM Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya "Atatürk" soyadını vermiştir. Bu nokta önemli bir ayrıntıdır, bugünkü gençlik için...

Prof.Dr. Afetinan'ın "Devletçilik İlkesi..." kitabında yaptığı bu yanlışlığı yine aynı kitapta Gazi Mustafa Kemal Paşa düzeltiyor. Kongre'yi açış konuşmasının iki ayrı yerinde bu tesbiti yapabiliyoruz. Konuşmanın ortasında Gazi şöyle diyor (sayfa 43):

"Efendiler; Türkiye İktisat Kongresi, ilk olarak tarih sayfalarındaki yüce yerine erişecek bir kongredir".

Yine aynı konuşmanın sonuç kısmında (sayfa 47) benzer bir ifadeye tanık oluyoruz:

"Efendiler; Yüce kurulunuzla bugün başlamış olan Türkiye İktisat Kongresi çok önemlidir. Çok tarihidir..."

Hala anılan birinci kitabın içindeyiz. "Çiftçi, Tüccar, Esnaf ve İşçi Gruplarının Ekonomik Essaları" başlığını taşıyan bölüm şöyle başlamaktadır (sayfa 58):

"İlk "Türkiye İktisat Kongresi", 17 Şubat 1923 tarihinde İzmir'de toplanmıştır..."

Ve nihayet Kongre'nin "sonuç bildirgesi" yani "Misak'ı İktisadi Esasları" şöyle başlamaktadır (sayfa 82):

"Bütün Türkiye'nin Tarım Sanayi, Ticaret ve İşçi gruplarının seçtiği 1135 delegenin katılmasıyla İzmir'de toplanmış olan ilk Türkiye İktisat Kongresi'nin oy birliği ile tesbit ve kabul ettiği (İktisat Misaki) Ekonomi Andı'nın esasları şunlardır":

Hiç ayrıntıya ve yoruma girmeden Prof.Dr. Afetinan'ın büyük emek ürünü olan "Devletçilik İlkesi ve T.C. Birinci Sanayi Planı 1933" başlıklı kitabında bağışlanamaz çelişkileri vurguladıktan sonra şimdi ikinci kitaba geçebiliriz.

B- İkinci Kitap

Prof. Dr. Afetinin'in ikinci kitabı "İzmir İktisat Kongresi, 17 Şubat-4 Mart 1923" başlığını taşımaktadır. Türk Tarih Kurumu yayınları arasında (XVI. Dizi, Sayı 46) 1982 yılında basılmış olan kitap tartışmamızın merkezini oluşturmaktadır. Kitabın önsözünde yazar şöyle diyor:

"İktisat Esaslarımız" başlığı altındaki Birinci İzmir İktisat Kongresi'ne ait, bu kitabı yeni harflerle aynen yayınlıyorum.

Burada "aynen" denince sanki 1923 yılı belgelerinde Kongre'ye "Birinci İzmir İktisat Kongresi" adı verilmiş izlenimi uyandırıyor. Önsöz'ün altıncı paragrafında Yazar, "Birinci İzmir İktisat Kongresi'nin bu kitaptaki kararlarını tarihi bir belge olarak değerlendirirken, o zamanki şartları mutlaka gözönünde bulundurmak gerekir" derken; okuyucuyu şaşırtmaya devam ediyor.

Kitabın başlığı “İzmir İktisat Kongresi” idi, Önsöz’de “Birinci İktisat Kongresi” oldu. Kitabın ilk sayfasının ilk cümlesini okurken bocalamaya devam ediyoruz. Bu kez yazar şöyle yazmış:

“İzmir’de ikinci iktisat Kongresi 2-7 Kasım 1981 tarihleri arasında toplandı. Birinci İktisat Kongresi ise 1923 yılındadır”. (s.1)

Bu kısa açıklamalarımız sonrasında bize göre Prof.Dr. Afetinan’ın yaptığı nedenini anlayamadığımız yanlış tesbitler veya isimlendirmeler sadece kendilerini bağlar. Bu yargımızı adı geçen kitapta yer alan belgelerden yararlanarak doğrulamak mümkündür. Başka bir deyişle “İzmir İktisat Kongresi”, “Birinci İzmir İktisat Kongresi” ve “İkinci İktisat Kongresi” belirlemeleri doğru değildir. Tek doğru var, onun adı “Türkiye İktisat Kongresi” dir. Böyle olduğunu kitapta yer alan belgeler de doğruluyor.

Prof. Dr. Afetinan’ın kitabına koyduğu günümüz Türkçe’siyle yazılmış belgelere baktığımızda, İktisat Vekili Mahmut Esat Bozkurt’un girişimiyle 17 Şubat 1923’de İzmir’de toplanan kongrenin adı “Türkiye İktisat Kongresi” olduğunu görmekteyiz. Üç önemli delil verebiliriz:

Birincisi Gazi Mustafa Kemal Paşa’nın çağını aşan ve hala geçerliliğini koruyan görüşlerinin yer aldığı Kongre’yi açış konuşmasıdır. Bu konuşmanın iki yerinde Kongre’den “Türkiye İktisat Kongresi” olarak söz etmektedir (Sayfa 65 ve 69). Ayrıca Afetinan Ulu Önder’in konuşmasının başlığını şöyle vermektedir:

“Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin İlk Türkiye İktisat Kongresi tam muaffakiyetle işini bitirmiştir” (s. 86)

Üçüncü delil Kongre’ye katılan 1135 üyenin oybirliği ile onayladığı kamuoyuna açıklanan ve Hükümet’e sunulmak üzere Kongre Başkanlığı’na sunulan 12 maddeden oluşan “Misak-ı İktisadi Esasları”nın birinci paragrafında “Türkiye İktisat Kongresi”nden söz edilmektedir (s.19). Kongre Başkanlığı’nın düzenlediği tutanağın birinci cümlesiyle şöyledir:

“İlk Türkiye İktisat Kongresi” 17 Şubat 1339 tarihinde İzmir’de in’ikad etmiştir” (s.20).

Prof.Dr. Afetinan anılan kitabının 12.sayfasında bir başka yanlışlığa yol açan ve birazda anlaşılması güç şu satırları yazmaktadır:

“Ekonomi meseleleri üzerindeki nazari bilgiler zamanımızda bu konu ile uğraşanlarımızın yayınlarında incelemeye değer. Nitekim İkinci İktisat Kongresi’nde (1981) bu konuda pek çok tebliğ ve kitap yazılmıştır ve komisyonlarda tartışmalar yapılmıştır”.

“Ancak ben bu konuda Birinci İzmir İktisat kongresi için “İktisat Esaslarımız” adlı kitabı toplu bir halde yayımlamayı öngördüm”.

“Bu kitabı Atatürk bana Cenevre’de öğrenimini yaptığım ve ekonomi tarihi üzerinde çalıştığım zaman (1937) vermişti...”

Bu üç paragrafı dikkatle okuduğumuzda aşağıdaki şaşırtıcı tesbitleri yapmak mümkün olmaktadır:

1) Birinci paragrafın ikinci cümlesinde sözü edilen kongrenin resmi ve doğru adı “İkinci Türkiye İktisat Kongresi” dir. Çünkü bu kongre Büyük Atatürk’ün doğumunun 100 yıldönümü vesilesiyle, Başbakan B. Ulusu’nun direktifi ile Başbakan Yardımcısı Turgut Özal’ın başkanlığında kurulan “2. Türkiye İktisat Kongresi Tertip Komitesi” nin gözetim ve denetiminde 2-7 Kasım 1981’de İzmir’de gerçekleşmişti.

Kongre’de yapılan açılış ve kapanış konuşmaları ile sunulan tebliğle 8 ayrı kitap halinde DPT tarafından basılmış ve ilgililere ücretsiz olarak 1982 yılı içinde dağıtılmıştır. Kitaplara “2. Türkiye İktisat Kongresi İlmi ve Teknik Komite” imzası ile yazılan ortak “Önsöz” de Kongre’nin amacı şöyle tanımlanmaktadır:

“2. Türkiye İktisat Kongresi’nin toplanması kararındaki amaç, esas itibariyle, bir yandan Cumhuriyetimizin kurucusu Büyük Atatürk’ü ve bu vesile ile bir kere daha anmak, öte yandan da Türkiye’nin bugün hangi noktada bulunduğunu, geleceğinden ne beklediğini belirtecek görüşlerin ifade edilmesine bir zemin hazırlamaktır”.¹

Anılan Kongreye ben de bir tebliğle katıldım. Tebliğim “Sosyal Gelişme ve İstihdam Komisyonu Tebliğleri” ni kapsayan III. Kitapta (s. 497-512) yer almaktadır.

2) Prof. Dr. Afetinan’ın günümüz konuşma diliyle yeniden yazdığı “İktisat Esaslarımız” adlı kitabın 1937 yılında Atatürk tarafından kendisine

¹ İkinci Türkiye İktisat Kongresi, VIII, DPT, Yayın No: 1859, 1982.

verildiğini öğrenmekteyiz. Kitabın eski harflerle İzmir'de Anadolu Matbaası'nda 91 sayfa olarak basıldığı anlaşılmaktadır.²

Buraya kadar yaptığımız açıklamalarda Prof.Dr. Afetinan'ın Cumhuriyet Dönemi iktisat tarihçilerine ışık tutan iki kitabında gördüğüm çelişkileri belirlemeye çalıştım. Şimdi bu konuyu ilk ve doğru olarak ele alan Prof. Dr. A. Gündüz Ökçün'ün halen elimizde 4. baskısı olan kitabına geçelim.

II. Prof. Dr. A. Gündüz Ökçün ve Türkiye İktisat Kongresi

Prof. Ökçün "Türkiye İktisat Kongresi 1923-İzmir, Haberler- Belgeler-Yorumlar" başlığını taşıyan çalışmasını, 1968 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi yayını (No. 263) olarak kitap haline getirmişti. Bu kitabın dördüncü baskısını 1997 yılında gerçekleştirip öğretim üyelerine ücretsiz dağıtan Sermaye Piyasası Kurulu Başkanlığı'na bu vesile ile teşekkür etmek isterim.

Görülüyor ki Prof. Ökçün, "Türkiye İktisat Kongresi"nin amacını, hazırlanmasını, çalışmalarını ve sonuç bildirisini içeren belgeleri 1968 yılında yayınlamıştır. Oysa Prof. Afetinan birinci kitabını 1972 ve ikincisini de 1982 yılında bastırmıştır. İlk akla gelen Prof. Afetinan'ın Prof. Ökçün'ün kitabını görmemiş ve duymamış olmasıdır. Oysa hiç te sorunu böyle bir kolay çözüme bağlamamız mümkün değildir. Tam tersine G. Ökçün'ün kitabından haberdar olduğunu, Afetinan Hanım "İzmir İktisat Kongresi" başlıklı kitabının 14. sayfasında açıklıyor ve anılan kitap hakkında şu değerlendirmeyi yapıyor:

"... Prof. Dr. A. Gündüz Ökçün tarafından hazırlanan "Türkiye İktisat Kongresi 1923 İzmir" Haberler, Belgeler-Yorumlar olarak değerlendirilmiştir. Tarih metoduna uygun bir derleme olan bu eserde Kongrenin hazırlıkları ve kamuoyundaki gazetelere geçen yorumları, açış ve kapanış konuşmaları ile alınan kararlar aynen yer almıştır" (s. 13).

Yazar bunlarla da yetinmeyin aynı sayfada "dipnot" olarak G. Ökçün'ün kitabı hakkında tam ve doğru bilgiler vermektedir.³

Prof. Dr. Ökçün anılan kitabının "Sunuş" kısmında çalışmasının amacını şöyle açıklıyor:

² Afetinan, "İzmir İktisat Kongresi", Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1982.

³ Afetinan, "İzmir İktisat Kongresi", a.g.e. s.14

"Bu kitabın amacı Kurtuluş Savaşı Türkiye'sinin iktisadi ve toplumsal yapısını yansıtan olaylardan biri olan 1923 Türkiye İktisat Kongresi'ne ilişkin haber, belge ve yorumları derleyerek araştırmacılara ve öğrencilerimize toplu bir şekilde sunmaktır".

Yazar bu amaca yönelik olarak kitabını dört ana bölümden oluşturmuştur:

- 1923 Türkiye İktisat Kongresi'nin Amacı ve Niteliği,
- 1923 Türkiye İktisat Kongresi'ne Varan Hazırlıklar,
- 1923 Türkiye İktisat Kongresi'nin Açılışı ve Yaptığı Çalışmalar,
- 1923 Türkiye İktisat Kongresi'nde Kabul Edilen Esaslar.

Prof. Dr. Ökçün anılan dördüncü bölümün birinci paragrafında Kongre sonunda 1135 delegenin oybirliğiyle kabul ve ilan ettiği "Misak-ı İktisadi" esaslarının onbinlerce basıldığını ve köylere kadar dağıtıldığını Hakimiyeti Milliye Gazetesi'ne (7 Mart 1923) dayanarak aktarmaktadır.

Genel Kurul'un kabul ettiği 12 maddeden oluşan "Misak-ı İktisadi Esasları" için Prof.Ökçün, "İktisadi Esaslarımız, İzmir, Anadolu Matbaası 1339" başlıklı kitabı kaynak göstermektedir. Yani Atatürk'ün Prof.Dr. Afetinan'a verdiği ve yanlış olarak "İzmir İktisat Kongresi" başlığı altında yayımladığı kitap...

Kongre'nin mimarı, sahibi, kısacası isim babası iktisat Vekili Mahmut Esat Bozkurt bu Kongre'ye karşı çıkan Trabzon Mebusu Ali Şükrü'nün Meclis Başkanlığına verdiği soru önergesine verdiği cevapta şöyle diyor:

"Türkiye İktisat Kongresi sırf İktisat Vekaletinin teşebbüs ve teşviki ile içtimaa davet edilmiştir. Heyet-i Vekilenin bu yolda bir kararı yoktur..." (Ökçün, 1997, s.10)

Şimdi sormak gerekiyor: Gazi Mustafa Kemal ve Mahmut Esat Bozkurt'un gerçekleştirdiği "Türkiye İktisat Kongresi"ni nedeni ne olursa olsun Prof. Afetinan ve Türk Tarih Kurumu'nun "İzmir İktisat Kongresi" diye değiştirmesini hoş görmek mümkün müdür? Prof. Dr. Afetinan "Atatürk Dönemi" nin adeta "resmi tarihçisi" dir. Her okuyucu onun yazdıklarını tereddüt etmeden doğru kabul etmektedir. Bu yanlışlığa düşenlerden biri de bendim.

Senelerdir Türkiye Cumhuriyeti İktisat Tarihi konusunda dersler veriyorum. Dönemi kapsayan ve 5. baskısı yapılmış kitabımı öğrencilerim

güvenerek okuyor. 1997 yılına kadar tek güvenilir kaynak dediğim Prof. Afetinan'ın kitapları dışına çıktığımda yanlışımı düzeltme olanağına kavuştum.

Türkiye Ekonomi Kurumu (Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti, 1992) nun düzenlediği “Türkiye İktisat Kongresi'nin 75. Yılı” konulu toplantıya (17 Şubat 1998) sunduğum tebliğde “Prof. Afetinan'dan kaynaklanan yanlışımı ve yanlışlarımızı...” açıklama olanağı buldum.

Ancak devletimiz, Türk Tarih Kurumu ve bazı “Devrim Tarihi” yazarları Prof. Dr. Afetinan'ın yanlışına ısrarla bağlı kalmaya devam etmektedirler. Ortaya çıkan kargaşayı yansıtan bazı örnekler verebiliriz.

III. Kargaşa Devam Ediyor

Günümüzde bazı “Devrim Tarihi” yazarları her yıl binlerce sattıkları kitaplarında hala yanlış fark etmeden “İzmir İktisat Kongresi” ne yer vermektedirler. Örneğin H. Eroğlu (1982, s.40), S. Akşin (1998, s. 166), T. Ateş (1980, s. 336), E. Kongar (Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, s. 235) gibi. Aynı yanlış Profesör olmasa da büyük saygınlığı olan Ş. Süreyya Aydemir “Tek Adam” kitabında (1999, cilt III, s. 329) yapmaktadır. Önce “İzmir İktisat kongresi” sonrada “Türk İktisat Kongresi” başlığını kullanmaktadır.

Cumhurbaşkanı Turgut Özal, Başbakan Süleyman Demirel ve DPT Müsteşarı İlhan Kesici öncülüğünde 1992 yılında “3. İzmir İktisat Kongresi (4-7 Haziran 1992) gerçekleştirildi. Peki “2. İzmir İktisat Kongresi” yapıldı mı? Hayır. Yapılan “2. Türkiye İktisat Kongresi” (2-7 Kasım 1981) dir. İşin ilginç yanı bu anılan kongreyi düzenleyen “Kongre Tertip Heyeti” nin Başkanı Turgut Özal idi. O zaman Başbakan Yardımcısı görevini yürütmekteydi. Burda bir yanlışlık mı var? Yoksa bilinçli bir yönlendirme mi yapılmak istenmiştir?

Gazi Mustafa Kemal'in himayesinde Mahmut Esat Bozkurt'un gerçekleştirdiği “Türkiye İktisat Kongresi” (1923), Kenan Evren'in isteği ve Turgut Özal'ın koordinatörlüğünde yapılan “2. Türkiye İktisat Kongresi” (1981); Özal-Demirel-Kesici üçlüsünün kararıyla “3. İzmir İktisat Kongresi” ne (1992) dönüştürülmüş oldu.

Osmanlı dönemi dahil Türkiye Cumhuriyeti iktisat tarihinde bir “ilk” olan “Türkiye İktisat Kongresi” nin, 1992 yılında DPT Müsteşarı İlhan Kesici ve arkadaşları “İzmir İktisat Kongresi” ne dönüştürme yetkisini kendilerinde bulmuşlardır. Müsteşar mühendis, Başbakan mühendis, Cumhurbaşkanı mühendis olunca “tarih” bilmeye gerek kalmamış anlaşılır. Bu üç yetkili

mühendis, kendilerinden önce “2. İzmir İktisat Kongresi” olmuş mu ki üçüncüsünü yaptıklarını söylüyorlar.

Kargaşanın derinliğini gösteren son örneği Atatürk Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı'nın faaliyetlerinden seçtim. Anılan merkezin Başkanı Prof. Dr. Sadık Tural imzasıyla tarafıma gönderilen 4.11.1999 tarihinde gerçekleşecek konferans davetinde şöyle yazılmıştı:

“Merkezimizin asli üyesi Sayın Prof. Dr. Zeki Hafizoğulları'nın vereceği “İzmir İktisat Kongresi” konulu konferansa onur vermenizi saygıları ile diler”.

Bu konferansa gittim, Konuşmacı sayın Z. Hafizoğulları'nı konuşmasının başında uyardım. Yanımda ön sırada Vecdi Gönül (TBMM Başkan Vekili) ve emekli Tüm General Turhan Olcaytu vardı. Kendilerine sordum hangi kongreden söz edeceksiniz? 1923'de gerçekleşenin adı “Türkiye İktisat Kongresi”, 1981'de gerçekleştirileninki ise “2. Türkiye İktisat Kongresi” ve son olarak 1992'de yapılanın adı ise “3. İzmir İktisat Kongresi” idi. Tekrar sordum:

-“Siz bunlardan hangisini anlatacağız?”

Cevabı şöyle oldu:

-Ben Prof. Dr. Afetinan'ın kitabını esas aldım.

Söyleyecek sözüüm kalmamıştı. Çünkü Prof. Afetinan'ın ve kitabı yayınlayan Türk Tarih Kurumu'nun otoritesini tartışacak güçte değildim! Hemen söylemeliyim Prof. Hafizoğulları'nın konuşmasından çok yararlandım.

Sonuç:

Lozan Barış Konferansı 22 Kasım 1922'de toplandı. Ankara Hükümeti'nin Anadolu'yu işgal eden Birinci Dünya Savaşı galibi devletlerle hesaplaşması bir sonuca varmadan Konferans 4 Şubat 1923'de kesilmişti. Türk Temsilciler Kurulu birkaç gün bekledikten sonra Ankara'ya dönmüştü.

İşte bu olağanüstü koşulların egemen olduğu bir dönemde, Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın desteğiyle, İktisat Vekili Mahmut Esat Bozkurt İzmir'de “Türkiye İktisat Kongresi” ni topluyordu. 17 Şubat-4 Mart 1923 tarihleri arasında çalışan Kongre'ye bütün illerden tüccar, sanayici, esnaf, çiftçi ve işçi temsilcilerinden oluşan 1135 kişi katılmıştı. Kırk kadar milletvekilinin de

bulunduğu Kongre'yi hala geçerliliğini ve önemini koruyan konuşması ile Gazi Mustafa Kemal Paşa açmış ve Kongre'nin önemini şöyle açıklamıştı:

"Efendiler, Hey'eti aliyenizin bugün akdedmiş olduğu Türkiye İktisat Kongresi çok mühimdir. Çok tarihidir. Nasıl ki Erzurum Kongresi felaket noktasına gelmiş olan bu milleti kurtarmak hususunda Misak-ı Milli'nin ve Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun ilk temel taşlarını tedarik hususunda amil olmuş, müessir olmuş, müteşebbis olmuş ve bundan dolayı tarihimizde, tarih-i millimizde en kıymetli ve yüksek hatırayı ihraz etmiş ise kongreniz dahi milletin ve memleketin hayat ve halas-ı hakikisini temine medar olacak düsturun temel taşlarını ve esaslarını ihzar edip ortaya koymak suretiyle tarihte büyük namı ve çok kıymetli bir hatırayı ihraz edecektir".

Bize göre, Mustafa Kemal Paşa'nın yaptığı bu tesbit ve veciz değerlendirme karşısında; yazarların ve kurumların "Türkiye İktisat Kongresi" olayını ve tarihimizde ki eşsiz yerini küçültücü yönde isim değişikliği yapma ve numaralamaya gitme hakları yoktur. Bu açıdan Prof.Dr. Afetinan'ı ve Türk Tarih Kurumu'nu anlamak ve onaylamak mümkün değildir. Diğer kişi ve kurumların yanlışlarından da Prof. Afetinan'ı sorumlu tutmamız gerekir diye düşünüyorum.

